

Zarandul

ORGAN INDEPENDENT — CULTURAL, ECONOMIC ȘI DE INFORMAȚII — DIN VALEA CRIȘULUI ALB

APARE SUB CONDUCEREA UNUI COMITET
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BRAD

ABONAMENTE: 100 lei anual, 6 luni 60 lei
Instituțiuni și bănci 150 lei
Muncitorii minieri și muncitorii agricultori 50 lei

APARE ÎN FIECARE JOI

Redactor responsabil: G. E. CAMBER

IDEI ȘI FAPTE

Bradul, ca centru cultural, ar putea rivaliza cu multe orașe mari din Ardeal.

În ultimii ani, mai ales, în orașul nostru, s'a observat că există o vie frământare spirituală.

Rezultatul? În 1933 apare gazeta ce poartă, numele ținutului „Zarandul”; iar cu câteva luni mai târziu apare — tot în Brad — revista literară: „Abecedarul”, care s'a impus, chiar dela primele numere, în lumea literară românească.

După o neexplicabilă relaxare, (iarna anului 1933 — 34, — sezonul literar), ținutul nostru a revenit la pulsul normal.

La inițiativa d. F. Roth, un librar de inimă, și a d. inginer Gh. Minovici, cărturarul zarăndeian, care mlădiează cu aceeași abilitate și precizie verbul și fraza, s'au pus bazele, la Brad, unei edituri românești: „PANTHEON”.

Vestea, pe toți cari iubiam cartea, ne bucură mult și deaccea nu întârziem a o relieva.

Succesul moral îl considerăm mai dinainte asigurat, deoarece frumoasa inițiativă nu e pornită din scopuri mercantile, scopuri vizate de cele mai multe edituri din țară; ci are la bază gânduri cu mult mai frumoase și nobile: de a pune la îndemâna pungilor celor mai modeste, pe prețuri convenabile, cărțile scriitorilor consacrați; iar din punctul de vedere al calității de hârtie, al îngrijirii tiparului, etc., să satisfacă și pe cei mai dificili și mai exigenți. Programul anunțat de editura „Pantheon” nu poate decât să facă cinste conducătorilor ei. Vor să tragă o brazdă adâncă în câmpul literaturii românești, care să însemne ceva, să lase urme în mișcarea literară. Și chează cea mai bună, — că-și vor duce programul la bun sfârșit, este că conducătorul spiritual este d. Minovici, omul, a cărui pasiune pro-

fundă și stăpânitoare a sufletului său este literatura.

Prima carte ce va ieși în această editură, la toamnă, va fi romanul „Ioana” de Anton Holban, autorul cunoscutelelor romane: „O moarte care nu dovedește nimic” și „Parada Dascălilor”.

Ambele cărți au fost bine primite de lumea literară, destul de pretențioasă, din București.

La interval de 2 — 3 luni, după apariția acestei cărți, va vedea lumina tiparului, în românește, cartea lui André Malraux: „La condition humaine” („Soarta omului”), premiată în Decembrie 1933 cu renumitul premiu francez „Goncourt”, tradusă de d. ing. Gh. Minovici. În Franța cartea d. Malraux, în câteva luni, s'a tipărit în peste 130 ediții.

Se vor tipări apoi, alternativ, opere originale românești și traduceri din literatura autorilor contemporani englezi, francezi, germani, italieni, etc.

Și Bradul are de profitat din admirabila inițiativă, deoarece privirile multor oameni însemnați ai literilor românești se vor îndrepta către el. Iar pentru noi — e mândria că trăești într'un oraș cultural, propriu zis. Și acesta e mare lucru pentru cine știe să-l prețuească.

Dar să ne ierte inițiatorii editurii, dacă condeiul nostru sărăcăcios n'a spus tot ce ar fi trebuit de spus. Nădăduim și sperăm în roadele care le va da...

G. E. Camber

— Sâmbătă înainte de amiază a avut loc un consiliu de miniștri sub prezidenția dlui Gh. Tătărescu.

Dl. Tătărescu a făcut o expunere a situației politice, iar dl. Victor Slăvescu ministrul finanțelor, a făcut un raport asupra tratativelor duse cu creditorii străini și a discutat relativ la alcătuirea bugetului.

POLITICE

Sâmbătă după amiază a avut loc un consiliu de miniștri la palatul Regal, sub prezidenția M. S. Regelui, unde dl. Tătărescu a supus Suveranului sancționarea legii lichidării datorțiilor agricole și urbane.

Legea covnersiunii și legea apărării Statului a fost promulgată și publicată în „Monitorul oficial” de sâmbătă, apărut în ediția specială.

Parlamantul se va deschide în 16 Aprilie, și se va închide la 28 Aprilie.

— Sentința în procesul atentatului dela Sinaia s'a dat.

N. Constantinescu, I. Caranica și Doru Belimace au fost condamnați la muncă silnică pe viață, iar ceilalți inculpați, au fost achitați.

— Abonații noștri: din comuna Blăjeni și Stânca nu se plâng că strajele nu le dau ziarefe. Aducem cazul la cunoștința celor în drept.

Știri din Zarand

— Zilele trecute a încetat din viață la locuința sa, tânărul avocat dr. Ometa.

Defunctul și-a făcut studiile la Paris și la Oradia, și nu de mult își luase doctoratul în drept. Dar moartea nemiloasă nu l'a lăsat să se bucure de fructele muncii sale.

Condolanțele noastre indureratei familii.

— La Târgu-Jiu a apărut o nouă gazetă cu sugestivul titlu: Acțiunea Nouă.

Gazeta este condusă de d. dr. Grigore Geamanu.

Felul cum e redactată, chiar cu primul număr s'a impus.

Noi, — aceștia de pe meleagurile Zarandului, — îi facem urări de o viață cât mai lungă, — servind ideea — în slujba căreia s'au pus, spre binele nostru al tuturor.

— Direcția generală C. F. R. a acordat o reducere de 50 la sută din taxele tarifare la toate clasele trenurilor personale și accelerate, tuturor călătorilor care merg dela o stație la alta pe C. F. R.

Reducerea este până Duminică 15 Aprilie ora 12 noaptea.

Studiul iconografic în România, al prof. I. D. Ștefănescu

Biserica din Ribița

transpus din limba franceză de: Gh. Minovici
(Continuare).

Biserica din Ribița datează de la începutul secolului al XV-lea. Inscricția, pictată deasupra tabloului cu fondatorii, ne indică numele lui jupân Vladislav și a nevestei sale Stana, a lui jupân Miclăuș și a femeii sale Sora. Pe aceeași inscripție se mai poate citi numele Popii Dragoșin și anul 6925 (1417). Reparații succesive au schimbat caracterele monumentului și au deteriorat picturile, cari nu s'au mai păstrat decât în mică parte. Fragmentele cari au rămas sunt de o importanță neobicinuită, pentru că purced de la opera originală.

Distribuția subiectelor

In altar

(Aproape toate subiectele au fost acoperite cu var. Ceia ce indicăm mai jos e rezultatul curățitului recent).

La Sud, ultimul câmp (lângă iconostas), Vasile cel mare și Nicolae, episcop, de ambele părți ale unui altar, în mijlocul căruia se află copilul Isus.

La Est (la dreapta ferestrei din spre Răsărit), un episcop ținând E

La Nord,
(la stânga ferestrei

La Nord,
Iaurul (fragment),
și sfântul Emeric,

La Sud, tabloul cu fondatorii.

Picturile din altar reprezintă iconografia originală. Isus-copilul formează subiectul principal. Altarul reprezentat în această pictură, e acoperit cu un baldachin. Cei doi episcopi sunt în rugăciune. Un fragment de inscripție, în vechea slavonă, reproduce după cât se pare, cuvinte din anaforă. Scena aceasta se regăsește la Ljuboten, în Serbia. Acolo ea reprezintă sacrificarea Mielului.

Altarul din pictura de la Ribița, e pictat

Sud, lângă iconostas, iar nu la Est, observă în cele mai multe cazuri. Ilor sunt desfigurare

— DE-ALE PLUGĂRIEI —

Sădirea pomilor

(Continuare)

Facerea gropilor

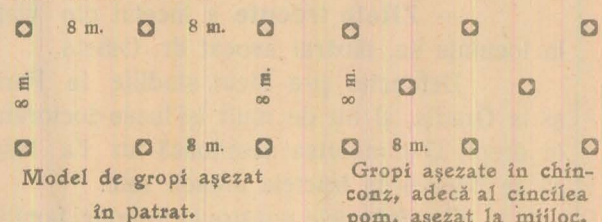
Dacă vrem să plantăm pomii toamna, atunci începând din Iulie sau August facem gropile pentru ei. La caz că vrem să plantăm pomii primăvara, facem gropile toamna. Gropile se fac aliniat în toate părțile, așa ca ori din ce parte ne-am uita, să vedem pomii în linie dreaptă ca soldații. Alinierea se face cu ajutorul unei sfori lungi, sau cu trei jaloane (pari drepti, lungi de 2 m.). Alinierea se face de doi lucrători. Doi pari se implântă la capete, iar al treilea slujește la aliniere.

Depărtarea între gropi va fi

pentru meri	cu trunchiul înalt	8 m.
„ perii	„	6 m.
„ pruni	„	5 m.
„ cireși	„	7 m.
„ nuci	„	10—12 m.
„ meri	„ mic	6 m.
„ perii	„	4 m.
„ pruni	„	3 m.
„ cireși	„	4 m.
„ vișini	„	5 m.
„ caiși	„	5 m.
„ perseci	„	5 m.

Aceste depărtări se pot mări sau micșora puțin, după cum avem pământ mai mult sau mai puțin. Depărtările dintre gropi s'au statornicit așa fel, încât coroanele pomilor învecinați, să nu se întâlnească.

Gropile pot fi făcute sau în patrat sau în chinconz.

În patrat se așează pomii mari, sau când avem o îndindere mare de pământ, în chinconz, pomii cu trunchiul pitic, sau când vrem ca pe o întindere mică de pământ, să punem un număr mai mare de pomi. Putem pune și patru pomi mari la colțuri și al cincilea mic în mijloc, așa cum se obișnuiește foarte des.

Trebue să lăsăm cel puțin doi metri până la gardul vecinului, fiindcă așa cere legea. Codul civil statornicește: „nu este iertat a sădi arbori decât la 2 m. de linia despărțitoare a celor două proprietăți pentru arbori cu trunchiul înalt și la o jumătate de metru pentru celelalte plantațiuni și garduri vii. Vecinul

poate cere, ca arborii puși la o distanță mai mică să se scoată. Se socotesc arbori înalți cei cari trec peste 2 m. înălțime.

Gropile se fac rotunde, largi de 1—1,40 m. și adânci (afunde) de 60—80 cm. Pentru nuci și meri se fac mai adânci. Cu cât se fac gropile mai mari, cu atât e mai bine. Unii fac gropile de 2 m. de largi, ceea ce este de bună-seamă prea mult.

Pământul de deasupra, în grosime de 20—30 cm., este mai bun, mai bogat în substanțe hrănitoare de aceea se pune la o parte de cel dela fund, mai sărat, deci mai rău, care se pune de altă parte.

Pământul scos din gropi se mărunțește cât mai bine.

Plantarea

Pomii cari au crescut 3—4 ani în școala de pomi sunt buni pentru plantat. E bine ca pomii îndată ce sunt scoși din pământ să fie și plantați. Când îi scoatem din pământ, avem grije să nu le rupem rădăcinile. Înainte de a-i planta, îi cercetăm bine, ca să fie sănătoși și să nu aibă pe ei cuiburi de omizi. Dacă găsim astfel de cuiburi, le tăem și le ardem.

Se face apoi ceea ce se cheamă *fasonarea*, adică potrivirea la coroană și la rădăcină. Fasonarea se face cu ajutorul foarfecelor în felul următor: se scurtează toate ramurile coroanei la înălțimea celei mai scurte, afară ramura din mijloc, care se zice de prelungire și care se lasă mai lungă, pentru a da ramuri mai sus. Rădăcinile se scurtează toate cam cu a treia parte. Despre tăerile pomilor vom scrie altă dată în „Zarandul“.

Pomul astfel fasonat (potrivit) se înmoaie cu rădăcinile într'un fel de glod (tură) făcut din pământ galben și baleză de vacă, în părți egale.

Acum îl plantăm. Aruncăm în groapă pământul pe care l-am scos la început și anume până ce pomul vine ceva mai sus decât a stat în școala de pomi. Se așează apoi pomul și tutorele. Tutorele se bate bine în fundul gropii, bine lipit de pom și anume în partea dinspre mează-noapte a acestuia, la caz că nu avem vânturi mari în partea locului și în partea dincotro bate vântul, dacă suflă în regiune. Pomii pitici n'au lipsă de tutori.

Punem apoi o pătură de pământ bine mărunțit, pe care-l bătătorim cu piciorul, pentru ca rădăcinile să nu nimerescă într'un gol. Umplem apoi groapa cu pământul scos dela fund.

E bine ca pământul să-l mușuroim puțin în jurul pomului, pentru că oricât l-am îndesa, tot se mai așează și ne pomenim cu pomul mai jos decât pământul din jur. Unii fac mușuroaie mari în jurul pomului.

Pomul se leagă strâns de tutore cu rafie sau cu nuele de rachită și se udă bine. Acolo unde facem legăturile, punem în jurul pomului două șomoioage de otavă, pentru ca pomul să nu se rănească, atunci când bate vântul și-l freacă de tutore.

Plantați pomi roditori căci, plantând pomi, facem podoabă țării și putem spune și noi, cum spunea pe vremuri scriitorul român Alecu Russo:

„Ai vii, ai livezi întinse de pomii roditori, ai păduri nenumărate, cât de frumoasă ești scumpa mea țară“.

Prof. Martin Ioan

Dela Asociația generală a învățătorilor

În ziua de 2 Aprilie, d. D. V. Toni, președintele Asociației generale, fiind primit în audiență la d. prof. dr. C. Angelescu, ministru instrucțiunii publice, i-a înfățișat deziideratele exprimate de adunarea învățătorilor din București, dela 1 Aprilie, chestiunea reținerilor din salariul învățătorilor suplینitori, precum și punctul de vedere al Asociației cu privire la unele prevederi din proiectul pentru modificarea unor articole din legea învățământului primar depus în senat. D. ministru a declarat următoarele:

1. Va lupta din toate puterile pentru trecerea în buget a gradațiilor și celorlalte sporuri cuvenite.

2. Nu se va reține sfertul de salarii învățătorilor suplینitori așa cum s'a anunțat prin comunicatul ministerului, rămânând ca această reținere să se facă atunci când vor fi confirmați cu titlul provizoriu.

3. Găsește îndreptățite modificările cerute de Asociația generală în legea învățământului primar.

D. ministru al instrucțiunii a invitat apoi pe președintele învățătorilor să participe la ședința comisiei de instrucție a Senatului în chiar după amiaza zilei, când se va discuta proiectul de modificare a legii învățământului primar.

În ședința comisiei, președintele Asociației a susținut doleanțele învățătorilor cari — după lungă discuție au fost aprobate aproape în întregime d. ministru al instrucției și de membrii comisiei.

la mijlocul capului, cade în șuvițe. O bărbuță ascuțită și mustați albe scot în evidență ovalul lungăreț al figurii. Are nasul lung, cu nările foarte fine și frânt la înbinarea cu fruntea.

Sfântul Emeric e reprezentat tânăr. Poartă aceeași coroană cu cinci vârfuri. Fața sa, cu ovalul mai rotunzit și fără barbă, prezintă același tip ca și aceia a sfântului Ștefan. Cei doi sfinți regi poartă, în mâna dreaptă înmănușată, sceptrul terminat în formă de floare de crin. Mâna stângă se sprijină pe un scut triangular bătut în pietre prețioase pe fond roșu. Corpul e strâns într'un lung mantal albastru, cu mâneci strâmte. Pe cap poartă o tunică verde, care coboară până la mijloc cu un cordon galben și se încheie de catifea.

În panoul fondatorilor, sfântul Nicolae apucă cu mâna stângă modelul bisericii din Ribița și binecuvântează cu mâna dreaptă pe jupân Vladislav, care ține biserica și i-o prezintă. Inscricția în vechea slavonă, care însoțește figura, ne explică că jupân Vladislav oferă mănăstirea sfântului Nicolae. Îndărătul lui Vladislav, la dreapta, se vede figura lui jupân Miclăuș. Lângă acesta din urmă se află o femeie; iar între sf. Nicolae și Vladislav, sub modelul bisericii, o fetiță. Compoziția e încă în parte neîncheiată.

În capul gol. El este împodobit cu mărgăritare și perle. Și Vladislav are o cămășă înaltă și părul lung și negru. Îndărăt, îi dau o impresie impunătoare. El are

ochii îndepărtați, nasul regulat și fin, gura mică, sprincene lungi și drepte, o barbă castanie, rară, și musteți atârând. Gâtul lung accentuiază ținuta nobilă a capului și prelungeste silueta. Vladislav e înveșmântat cu o lungă tunică albastră, cu mânecile strâmte și strânse la încheietura mâinilor, și împodobită cu broderii. Un veșmânt foarte larg, acopere tunică și coboară până la glezne. Miclăuș are părul castaniu și o bărbuță de aceeași culoare. Ochii săi sunt mai apropiați, nasul drept dar mai lung, sprincenele mai arcuite. Cu mânele întinse pentru rugăciune, el atrage atenție prin expresia binevoitoare a figurii, foarte diferită de aceia a lui Vladislav, care e însuflețită de o viață și o nobleță speciale. Costumul său e asemănător aceluia al lui Vladislav, dar tunică e roșie. Femeia care se află lângă Mi-

Bogăția auriferă a României

(Continuare)

In anul 1271 voevodul Csak Maté — favoritul regelui Ștefan — dăruiește episcopatului catolic din Alba Iulia, pământul Abrudului dimpreună cu Zlatna.

Iată cum sună acest document: „Maté, voevodul Transilvaniei, conte de Solnoc, dăm spre păstrarea memoriei celor de față și aducem la cunoștința tuturor că Ștefan, luminatul rege al Ungariei, stăpânul nostru firesc (de unde?) a donat și a înscris pe seama episcopatului, a capitolului și bisericii Sf. Mihail, cu știrea și în prezența noastră, pământul numit Abrud (terram Abruth vocatum), care aparținea tributului regal, cu toate veniturile sale, ca să-l aibă drept veșnic și irevocabil“.

Cu moartea regelui Andrei III (1290—1301) se stinge domnia regilor arpadieni sub care, cu drept cuvânt, se poate spune că „mineritul n'a simțit vre-o activare în dezvoltarea sa“.

Cu venirea altor regi Unguri, din diferitele case, și sub principii Ardealului mineritul ia un avânt mai mare.

Regele Carol Robert (1310—1342), a favorizat înflorirea orașelor și centrelor industriale bătând bani de aur în Ungaria. În 1325 a acordat orașelului Baia de Arieș privilegiul de oraș minier.

Regele Ludovic cel mare (1324—1382), a ținut să vie personal în Ardeal, cu care ocazie a pus capăt certurilor dintre negustorii de aur și Sași. A acordat în anul 1357 toate drepturile și libertățile minerilor din Zlatna.

Regele Sigismund (1387—1437) a dăruit orașului Abrud, în anul 1427, în proprietate de veci două mări moșii. În 1405 a stabilit valoarea aurului în raportul lui față de florin.

Regele Albert (1437—1453) a luat sub protecția sa orașele miniere: Abrud, Baia de Arieș, Zlatna, și Baia de Ciuș, ordonând respectarea libertăților și privilegiilor.

Regele Vladislav (1490—1526) a extins ideea libertății exploatareii miniere și a contribuit simțitor la dezvoltarea băișagului în Ardeal care ajunsese renumit până în Anglia unde Henric VI, a chemat experți din Ardeal spre a fi consultați cu privire la mineritul englez.

Regele Ferdinand (1526—1564), a dispus ca nimeni să nu mai tulbure libertățile și privilegiile cetățenilor orașelor miniere și ele să fie apărate. În 1553 a reglementat prețul aurului și argintului. În 1569 exista în Abrud o tipografie ungurească ce a fost distrusă de revoluționarii lui Horea, care nu puteau suferi ca Abrudul, centrul vieții miniere, să devină proprietatea elementului unguresc și în această calitate să umilească și să nedreptățească populația românească bășinașă.

Sub regii Bathorești (1571—1602), baronul Felician Herberstein — din Austria — primește în arendă minele de aur dela Capnic, plătiind o arendă anuală de „200 gire“ sau 50 kgr. aur de azi.

Regele Leopold a introdus în anul 1702 diferite legiuri care încurajau băișagul.

Impărăteasa Maria Tereza înființează în anii 1763 și 1770 topitoriile de aur dela Baia de Arieș și Zlatna.

La 1773 Maria Tereza aprobă statutul mineritului din Abrud.

(Va urma)

clăuș are capul acoperit cu o maramă lungă, albă, care îi înconjură gâtul și încercă să facă o față caracterizată prin ochi îndepărtați și gură foarte mică. Sprincenele arcuri și ovalul alungit al feței îi dau o fizionomie care nu-i lipsită de personalitate. Fetifa poartă părul pe spate și o podoabă de mărghăritare pe frunte. O haină roșie, strânsă, acoperă formele corpului ei tânăr.

Modelul bisericii reproduce întocmai arhitectura monumentului, cu înalta clopotniță-portal de astăzi, cu nava cu acoperișul în două părți și cu altarul mai jos decât restul edificiului. Linii albe marchează ornamentul original din piatră și arată că n'a fost nici un decor pictat, la exterior.

Vechea biserică reformată din Deva

Câteva fotografii păstrate la muzeul din Deva, reînviiază amintirea unei vechi biserici din același oraș, consacrată sfântului Ni-

De ce nu poate fi plugarul român comunist

Cronica muncitorească

Societatea culturală „Astra“, a știut să facă și din carte ca și din gazetă un instrument de propagandă de cultură și de educație în sens național. Astra prin cărțile de popularizare își îndreaptă azi ochii spre țaranul și muncitorul român. Pe țaranul român dorește „Astra“ să-l vizităm și să-i ducem cartea, să-l facem să citească, să-l educăm politicește.

„De ce nu poate fi plugarul român comunist“, este una din cărțile prin care „Astra“ se adresează păturei țărănești, scrisă de cunoscutul gazetar Dr. Sebastian Bornemisa, director al gazetei „Lumea și Țara“.

În această carte, scrisă pe înțelesul tuturor, d. S. Bornemisa, ne arată cum s'a născut comunismul, cari au fost întâii sprijinitori ai învățăturilor comuniste în Rusia, și forma politică de stat a Rusiei sovietice. În restul cărții ni se înfățișează pe scurt întreaga viață publică din țara vecinilor noștri Ruși și învățămintele pe cari le putem scoate noi Românilor, din actuala stare de lucruri din Rusia sovietică.

Cu acestea spuse, d. S. Bornemisa ajunge la întrebarea: „Poate fi plugarul român comunist“?

Răspunsul nu-i greu de ghicit și iată ce ne spune d. S. Bornemisa: „Învățăturile comuniste și organizația sovietică de stat este cu desăvârșire contrară atât cu viața cât și cu interesele plugarilor de ori unde și mai ales cu viața și interesul plugarului român. În adevăr, oricine cunoaște satele noastre și a trăit în mijlocul plugarilor români, știe, că ei sunt, înainte de toate țărani de Dumnezeu și credincioși legii celei strămoșești...“

Dar, plugarul român nu e numai cu credință în Cel de sus, ci mai e și iubitor de familia sa, pe care o crește cu foarte mult drag și o ocrotește cu orice sacrificiu în fața tuturor primejdilor. Lui îi place să aibă căsuța sa, pământul său și vitele sale. Ii place să fie stăpân el singur pe bunurile sale, să gospodărească cum chibzuiește el însuși...

Într'un stat comunist plugarul român ar fi lipsit de toate bunurile și de toate lucrurile sale și el nu ar mai fi liber și neatârnat, ci ar fi un simplu și neînsemnat șurub într'o mașinărie mare. El ar fi împiedecat să se roage lui Dumnezeu, ar fi împiedecat să-și crească copiii în credința strămoșească, să aibă rosturile sale, pe care să le diriguiească el însuși după bunul său plac, să se folosească numai el singur de sudoarea frunții sale și să fie stăpân deplin atât pe viața sa cât și pe bunurile și pe sufletul său“.

Din aceste constatări reiese că în calea primejdiei pe care o reprezintă comunismul pentru țara noastră, nu există decât o singură stavilă mai de seamă, aceea pe care i-o pot da țării și neamului nostru țaranii. Deci singurul adevăr de netăgăduit și de nerăsturnat este acela, că țaranii noștri trebuie orotiti și

întăriți în așa fel, ca ei să nu poată fi clătinați în credința lor niciodată și nimeni prin nimic să nu-i poată ademini întru săvârșirea de lucruri rele.

Așa dar conducătorii țării noastre ar trebui să înțeleagă, că pentru a putea asigura propășirea acestei nații, se impune ca o măsură imediată: Eliminarea din sânul națiunii noastre a tot ceea ce îi atinge ființa. Româizarea vieții de stat prin măsuri de protejire a muncii naționale împotriva invadării ei de străini, cât și educarea masei țărănești, singura capabilă să susțină ființa noastră națională, se impun ca un imperativ categoric.

Însă datoria țaranilor și muncitorilor români este să nu mai asculte de niște incurcă lume (propagandiști comuniști, socialiști, etc.) cari se opresc pe la ei prin sate venind dela oraș, și le vorbesc verzi și uscate. Angajează câteva discuții cu ei și după ce au scuipat pe jos, pleacă pentru a nu se mai întoarce, după cum se întâmplă. Drepturile muncitorilor nimeni nu le poate contesta, să-și aibe conducătorii lor cari să-i poată apăra, un singur lucru însă le putem cere, să se păzească de ochii străini cari sub masca comunismului, ar vroi să le dea lor și cerul nu numai pământul, pe când ei în realitate n'au nici măcar o patrie pe pământ.

Astfel sufletul și mintea oricărui plugar și muncitor „se va deschide ca o floare scumpă la lumina soarelui și ei vor înțelege, că bolșevismul, pe care unii și alții caută să-l răspândească și între hotarele țării noastre, — este o nebunie, o învățătură a lui Anticris, care numai acolo poate prinde rădăcini, unde sufletul s'a pierdut“.

Datoria pe care o avem ca buni Români ne obligă ca să recomandăm această carte „De ce nu poate fi plugarul român comunist“, tuturor, mai ales că se vinde în prețul de 5 lei, așa că fiecare și-o poate procura foarte ușor.

Ar fi de dorit ca această carte să pătrundă cât mai mult în satele plugarilor de pe valea Crișului Alb, cari în acelaș timp sunt și minieri, fiindcă acești țărani ai satelor noastre zărândene știu, că ceea ce va dăinui întotdeauna, nu vor fi oamenii din Moscova sau din altă parte, nici ideile, nici faptele lor ci, de pildă, merii cari înfloresc în fiecare primăvară prin bătrânele lor grădini și cari vor înflori într'una cât o ținea pământul.

Emil Popa

— Cu începere dela 1 Aprilie 1934, se reduc cu 25% onorariile minimale ale avocaților, prevăzute în tablourile votate de comisiunea permanentă dela 7 Febr. 1925.

VĂ RUGĂM A ACHITA ABONAMENTUL

colae și dăruimată complect acum câteva decenii. Ea cuprindea mormintele unor personaje importante, datând din secolul al XVI-lea. Dar monumentul pare să fi fost întemeiat într'al XV-lea, dacă nu chiar într'al XIV-lea secol.

Altarul și nava erau alipite unui nartex mai scund decât restul monumentului. Vitralii gotice și contraforturi caracterizau prima parte a bisericii. În nartex nu erau decât ferestruici dreptunghiulare. Pe acesta se ridica un turn-clopotniță înalt, cu proiecție dreptunghiulară, și încununat de o loggia (cerdac) deschisă, din lemn, acoperit printr'o piramidă de formă poligonală.

Biserica pare să fi fost zidită de la 1370 la 1444. Printre fondatori se numără și familia Huniade, de origine românească, Altarul era acoperit de o încrucișare de bolți ogivale, ca la Sântă-Maria — Orlea. Nava mai înaltă de-

cât altarul, era acoperită cu scânduri. Clopotnița era din piatră cioplită, cu ferestrele în formă de arc frânt. Biserica era închinată sfântului Nicolae. În interior se vedeau blazoanele familiilor Anjou și Huniade.

Printre picturi se găseau portretul sfântului Francisc din Assisa, alături de „Viața sfintei Fecioare“ (pentru amănunte se poate consulta Dr. Andrei Veress: „Évkönyve“ az 1896—98).

Două panouri de pictură, păstrate la muzeul din Deva și fotografiile de cari am pomenit mai sus ne dau o idee despre decorația pictată a monumentului. Sunt reprezentate scene din Viața Sf. Fecioare, Invierea lui Lazăr și sfinții militari. Alte picturi arată pe apostoli ținând cărți închise. Ele au ocupat de sigur părțile în hemiciclu al altarului, după pilda din Streiu și Sântă-Maria — Orlea.

(Va urma)

Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan — Românii din Munții Abrudului —

(Continuare)

de: **Const. Tisou**

Crișan ocupă Zarandul.

După sfătuiră din biserica dela Cu-rechiu, întâmplată la 2 Noembrie 1784., țărani români în frunte cu căpitanul Crișan, pleacă spre comuna Crișior, unde ajunseră pela orele 10 dimineață.

În această comună se afla între ceilalți nobili și familia Kristyori.

De unde își trăgea origina această familie vom vedea din cele ce urmează.

Știm din cele relatate mai înainte, că Românii din comitatul Zarandului, aveau prin anul 1404 ca voevod pe Boalia fiul lui Boaru. Acestui voevod român însă, din motive de nesupunere regelui Sigismund, comitele Timișoarei Pipa de Ozova, la ordinul regelui, îi tăie capul, și-i confiscă toate averile. Un fiu al său cu numele Vlad, prin meritele sale, recâștigă după puțin timp toate averile confiscate ale tatălui său cari erau; Crișiorul, Țărățelul, Zdrapțul și Rișca.

Această familie însă mai târziu trecu la catolicism, apoi la reformațiune, și în urmă se maghiariză cu totul purtând numele de Kristyori, după moșia din Crișior.

Deci această era familia Kristyori, prin anul 1748.

Țăranii români îndatăce ajunseseră în Crișior năvăliră cu cea mai mare furie asupra curțiilor nobililor omorând 17 persoane, dintre cari 12 erau din familia Kristyori, iar pe cei cari ajunseră prizoneri, îi botezară pe toți în religia ortodoxă. Pe fica subprefectului Pakot, cu numele Apolonia după ce o botezară, preotul român Constantin Turcin din Crișior, o căsătorii cu un iobag cu numele Ioan Sârbu. — Țăranii împărțiră între ei toate averile nobililor, luând totodată și cloputul dela biserica reformată și punându-l la cea română.

Din Crișior trupa țăranilor se împărți în două părți, una în frunte cu Crișan plecă spre Brad, iar alta apucă drumul spre Mihăileni.

Auzind nobilimea din Brad, că țăranii vin asupra lor, o mare parte își cautară refugiu în turnul bisericii reformate. Dar țăranii, îndată ce ajunseră în Brad, năvăliră asupra bisericii, și traseră jos pe cei din turn, dintre cari unii fură uciși acolo pe loc, iar alții fură grațiați numai cu condiția ca să primească religia ortodoxă, peste două zile, adică Joi în 4 Noembrie, fură botezați, cu toții.

Aici în Brad un iobag român intră în casa nobilului Nicolae Brad, și aflându-l în zise „aici ești dragul meu de domn“, îi luă căciula de nobil de pe cap, o pusă pe capul lui, și scoțându-l afară îl dede pe mâna mulțimii, care îl execută. Tot asemenea pățiră și nobilii Anca, Nemeș și cantorul reformat, cari încercară să fugă. Executarea acestora însă avu loc numai Vineri la 5 Noembrie, la podul Crișului, unde înainte cu 7 zile, Crișan chemă pe țărani la adunarea din Mesteacăn.

Furia țăranilor era la culme. Cete întregi veniau zilnic și se înrolau în armata lui Crișan. În fiecare se deștepta, dorința de a stărpi neamul unguresc.

Din Brad trupa lui Crișan se împărți iarăși în mai multe părți apucând fiecare parte, câte o direcțiune diferită, prin toate colțurile Zarandului, iar căpitanul Crișan cu trupa sa apucă drumul spre Ribîța, unde atacă Mercuri în 3 Noembrie curțile nobililor.

La știrea că țăranii resculați vin asupra Ribîței o parte mare din nobilii de aici își cautară refugiu în casa fostului perceptor Iosif Ribiczei. Dar țăranii încunjurară casa, astfel, că se încinse o luptă inversă între țăranii răsculați și nobili, luptă care ținu până după masă, și în care căzură 7 oameni din armata lui Crișan.

După ce țăranii isbutiră să aprindă casa nobilii încercară să fugă, dar o parte din ei fură uciși în decursul fugii, iar altă parte prinși și judecați, în mod sumar, la moarte. Executa-

rea lor avu loc Joi în 4 Noembrie, fiind duși cu toți în capul satalui, și dați pe mâna țiganilor să-i execute și înmormântare.

Între cei judecați la moarte fu și perceptorul Zarandului Moise Ribiczei, care fu legat cu un lanț de car și dus în capul satului. Țiganul însărcinat cu executarea, fiindu-i milă de el, voi mai întâi să-i sape groapa și numai după aceea să-l execute. Dar în timpul acesta veni din Baia de Criș o trupă de soldați trimisă de către căpitanul Csepi care îl scăpară dela moarte.

Țăranii mai prinseră aci și două fete ale nobilului Nemes, pe cari nu le executară, ci le botezară în religia ortodoxă.

Peste tot, țăranii români uciseră, aci în Ribîța, 42 de persoane dintre nobili și particulari.

La atacul acesta a contribuit mult și preotul Avram din Uibărești care în timpul sosirii țăranilor, se afla întâmplător aici, și care se sui în turnul bisericii, de unde îndemna pe țărani la luptă.

(Va urma)

Glume

Hitler și Kohn

În Germania, — Kohn, a fost pedepsit cu moartea.

Înainte de executare, ultima rugare a fost să vorbească cu Hitler.

Dorința i s'a împlinit.

Kohn: Adolf leben te rog grațiază pe mine și eu iară îți fac ceva bun!

Hitler: Cum așa?

Kohn: Când execuți pe mine toate zierele străine scriu, că tu ai omorât pe un ovreu nevinovat.

Eu ca recunoștință îți spun când mori tu.

Hitler: **Gemacht.** Când mor eu?

Kohn: În ziua „Ereo-Iontef“, cea mai mare sărbătoare a evreilor.

Hitler: Asta e adevărat?

Kohn: Da. Pentru că atunci când mori tu, ziua aceea este cea mai însemnată pentru evrei.

(Grănicerul)

Din popor

Foaie verde de mohor
Plânge-mă, maică, cu dor
Că și eu ți-am fost fecior,
Ți-am fost mână de-ajutor;
Scos-am plugul din șopron,
Scos-am boii din ocol
Pe Joian și pe Bujor,
Și-am plecat să ar ogor.
Nici o brazdă n'am tăiat
Și la soarte m'a luat.
Vinde maică boii toți
Și mă scoate dela sorți.
Dela sorți și dela moarte
Maica nu mă poate scoate.

Poșta redacției

DI M. C. Aveți dreptate și cu toți lup-tăm fără preget, către același țel. Ar fi bine să scrieți articole pentru gazetă, în același sens.

— Dlui T. Am primit tot, mulțumiri. Mergi înainte cu curaj, căci ești de folos școalei. Dorim să vă cunoaștem personal.

— Dl prof. Martin. Mulțumim pentru urări. Adevărat că a înviat!

— Dlui Daniil Popescu. Ai primit diploma? Răspunde-ne.

— D-nei P. R. S'a citit cu multă atențiune articolul d-tră ce ne-ați trimis. Titlul e frumos. Dar greșiți când spuneți că alcoolul e un instinc animalic. Animalele nu beau alcool. El e un viciu omeresc.

Cinema „ORIENT“ Brad

Duminică, 15 Aprilie a. c.

Un film plin de scene
zguduitoare,

„lonny răpește Europa“

aranjator precum și
în rolul principal:

Harry-Piel

Tiparul Tipografiei „ZARAND“ — Brad.

Sportive

„Transilvania“ - „Mica“ 4-0 (1-0)

Marti, a 3-a zi de Paști, sa disputat matchul amical de fotbal, între echipele de mai sus, care a revenit arădanilor, cu un scor nemeritat și care nu redă fidel diferența între combatanți.

Transilvania este o echipă merituoasă, însă nu mult superioară Micei; a învins datorită norocului și în primul rând arbitruului, care i-a favorizat tot timpul. Dacă „Mica“ nu ar fi avut ghinionul care i-a urmărit tot timpul și un arbitru adversar, ar fi trebuit să marcheze cel puțin 4 puncte, unul prin Barbu repr. I., unul prin Pop repr. II., tras afară dela 2 m. și două penaltiuri neacordate de arbitru, unul repr. I și altul în cea secundă.

Ar fi de dorit ca d-nii arbitri care nu-și cunosc misiunea, sau care sunt conduși de rea voință, să nu mai primească astfel de însărcinări delicate.

După arbitrajul corect și imparțial al d-lui Krauss, cel al d-lui Petric, Simeria, de eri, a lăsat o impresie din cele mai rele.

Duminică 15 l. c. C. S. „Mica“ va susține cel de al 3-lea match de fotbal din acest an, înfruntând de astădată formația C. S. Lupeni. Inceputul matchului va fi la ora 4 p. m. iar trenul Soc. pleacă din Brad dela Biserica ort. la ora 3 p. m.

Li urăm — tinerei echipe „Mica“ — succes, cel puțin la această încercare.

U. Azor.

**Vând casă din mână liberă.
Vând mobilele, eventual și cu
bucata. Deasemeni vând scule
complecte pentru pantofari.**

Enderst, pantofar — BRAD

Din Baia de Criș

Reuniunea femeilor române din localitate, au dat în seara zilei de 9 Aprilie, o serbare, la Restaurantul „Central“, la care au asistat tot ce comuna noastră are mai de seamă.

Membrele în frunte cu d-na Dr. Oncu, președintă, au reușit — printr'o muncă încordată — să organizeze o admirabilă serbare a cărui program s'a compus din cântări și piesa de teatru: „Punctul negru“.

Muncitorii minieri cari au contribuit cu obolul lor la ridicarea troițelor

	lei 30.—
Filip Ioan	„
„ Nicolae	„
„ Toader	„
Filipaș Irimie	„
Todor Simedrea	„
Fugăță Gheorghe	„
Furdui Alexandru	„
„ Gherasim	„
„ Nicolae	„
Filip Ioan I. Gh.	„
Faur Petru	„
Gabor Lazăr	„
„ Nicolae	„
Galen Filip	„
„ Gheorghe	„
Gavrilă Ioan I. N.	„
Gavrilă Ioan I. Petru	„
„ Ioan I. Petru I.	„
„ Nicolae I. Ioan	„
„ Avram	„
Clava Nicolae I. Petru	„
„ Todor	„
Gligo Petru	„
Gorcea Ioan	„
Grama Maria	„
Grama Nicolae	„
„ Nicolae I. Catița	„
„ Toader I. Nic.	„
Gras Aurel	„
Groza Aron I. Lazăr	„
„ Gheorghe	„
„ Gheorghe I. Avram	„
„ Ioan I. Toader	„
„ Miron	„
„ Miron I. Todor	„
„ Petru I. Nicolae	„
Guga Nicolae I. Adam	„
„ Petru I. Nicolae	„

(Va urma)